

ПОЗИЦИЯ НА ВКБООН ОТНОСНО ВРЪЩАНЕТО В АФГАНИСТАН

август 2021 г.

Въведение

1. В резултат от изтеглянето на международните войски от Афганистан настъпи бързо влошаване на положението със сигурността и правата на човека в големи части на страната.¹ Бързо нарасна броят на областите, в които талибаните установиха контрол, като напредъкът им се ускори през август 2021 г., когато в рамките на десет дни те завладяха 26 от 34 областни града в Афганистан, като накрая превзеха президентския дворец в Кабул.² Надигащата се вълна от насилие засяга сериозно гражданските лица, сред които жени и деца.³ ВКБООН изразява загриженост във връзка с риска от нарушения на

¹ CNN, *Оценки на разузнавателна информация предупреждават, че афганистанската столица ще бъде отцепена през следващите месеци*, 12 август 2021 г., <https://edition.cnn.com/2021/08/11/politics/afghanistan-intelligence-assessments-kabul-taliban/index.html>; New York Times, *Могат ли талибаните да превземат Афганистан? Ето какво знаем ние*, 11 август 2021 г., www.nytimes.com/2021/08/11/world/asia/taliban-afghanistan-troopsexplainer.html; Служба на ООН за координация по хуманитарните въпроси (ОСНА), *Изявление за Афганистан на Мартин Грифитс, заместник-генерален секретар по хуманитарните въпроси и координатор за спешна помощ*, 9 август 2021 г., <https://reliefweb.int/report/afghanistan/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator>.

² AP, *Талибаните нахлуват в афганистанската столица след краха на правителството*, 16 август 2021 г., <https://apnews.com/article/afghanistantaliban-kabul-bagram-e1ed33fe0c665ee67ba132c51b8e32a5>; Aljazeera, *Талибаните казват, че войната е приключила, след като президентът е избягал: на живо*, 16 август 2021 г., www.aljazeera.com/news/2021/8/16/taliban-says-afghanistan-war-over-as-president-diplomatsflee; Aljazeera, *Афганистан: Карта на настъплението на талибаните*, 15 август 2021 г., www.aljazeera.com/news/2021/8/15/afghanistan-mapping-the-advance-of-the-taliban-interactive; CNN, *Талибаните превземат президентския дворец в Кабул*, 15 август 2021 г., <https://edition.cnn.com/world/live-news/afghanistan-taliban-us-troops-intl-08-15-21/index.html>; Reuters, *Развитие във времето: бързият напредък на талибаните през Афганистан*, 16 август 2021 г., www.reuters.com/world/timeline-talibans-rapid-advance-acrossafghanistan-2021-08-15/.

³ ВКБООН, *ВКБООН предупреждава, че най-много пострадали от конфликта в Афганистан има сред разселените жени и деца*, 13 август 2021 г., www.unhcr.org/news/briefing/2021/8/611617c55/unhcr-warns-afghanistans-conflict-taking-heaviest-toll-displaced-women.html; BBC, *Войната в Афганистан: Най-малко 27 деца убити за три дни, съобщава ООН*, 10 август 2021 г., www.bbc.com/news/world-asia-58142983; УНИЦЕФ, *Най-малко 27 деца убити и 136 ранени през последните 72 часа в резултат от ескалацията на насилията в Афганистан*, 9 август 2021 г., www.unicef.org/press-releases/least-27-children-killed-and-136-injured-past-72-hours-violence-escalates. Между 1 януари и 30 юни 2021 г., мисията на ООН UNAMA е документирала 5 183 цивилни жертви (1 659 убити и 3 524 ранени), което съставлява увеличение с 47 процента в сравнение първата половина на 2020 г. UNAMA съобщава за рязко покачване на броя на гражданските жертви към края на този период: от 1 май до 30 юни 2021 г., UNAMA е регистрирала 2 392 цивилни жертви, почти толкова, колкото са документирани през всички предходни четири месеца. UNAMA, *Афганистанската закрила на цивилни лица при въоръжен конфликт – средногодишна*

правата на човека спрямо цивилни лица, включително жени и момичета, както и афганистанци, за които талибаните считат, че имат понастоящем или са имали в миналото връзка с афганистанското правителство или с международните въоръжени сили в Афганистан или с международни организации в страната.⁴

2. Сведенията показват, че от началото на 2021 г. поради конфликта в страната са били разселени вътрешно повече от 550 000 афганистанци, в това число 126 000 нови вътрешно разселени лица (ВРЛ) през периода между 7 юли 2021 г. и 9 август 2021 г.⁵ Въпреки че засега няма точни цифри за броя афганистанци, които са избягали от страната заради сблъсъците и нарушенията на правата на човека, според някои източници през последните седмици десетки хиляди афганистанци са прекосили външните граници.⁶

актуализация: от 1 януари до 30 юни 2021 г., юли 2021 г., https://unama.unmissions.org/sites/default/files/unama_poc_midyear_report_2021_26_july.pdf.

⁴ Вж. например, Sky News, *Афганистан: 'Те са в голяма опасност' – опасения за влиятелни жени, които 'са били двигател на промени' в страната*, 16 август 2021 г., <https://news.sky.com/story/afghanistan-they-are-in-grave-danger-fears-for-influential-women-whospearheaded-change-in-country-12382778>; NBC, *Афганистанки се опасават от 'тъмно' бъдеще, загуба на права в резултат от напредването на талибаните*, 15 август 2021 г., www.nbcnews.com/news/world/afghan-women-fear-dark-future-loss-rights-taliban-gains-ground-n1276636; National Geographic, *При завръщането на талибаните миналото на Афганистан застрашава бъдещето му*, 15 август 2021 г., www.nationalgeographic.com/history/article/as-the-taliban-rise-again-afghanistans-past-threatens-its-present; ABC, *Талибански бойци екзекутират предаващи се войници, което може да съставлява военни престъпления, посочват американски държавни служители*, 12 август 2021 г., <https://abcnews.go.com/Politics/us-warning-taliban-fighters-committing-atrocities-amount-war/story?id=79424000>; Wall Street Journal, *Афганистанци разказват за екзекуции, принудителни 'бракове' в районите под контрола на талибаните*, 12 август 2021 г., www.wsj.com/articles/afghanstell-of-executions-forced-marriages-in-taliban-held-areas-11628780820; USA Today, *'Няма възможност за живот' при управлението на талибаните: афганистанки се страхуват от убийства, насилие след изтеглянето на САЩ*, 5 август 2021 г., <https://eu.usatoday.com/indepth/news/world/2021/08/05/afghanistan-withdrawal-taliban-takeover-leaves-women-constant-risk/7426022002/>; Human Rights Watch (HRW), *Афганистан: Настъпващите талибани екзекутират затворници*, 3 август 2021 г., www.hrw.org/news/2021/08/03/afghanistan-advancing-taliban-execute-detainees; HRW, *Афганистан: Заплахи за зверства на талибаните в Кандахар*, 23 юли 2021 г., www.hrw.org/news/2021/07/23/afghanistan-threats-taliban-atrocities-kandahar; ABC News, *Посолството на Афганистан казва, че видео записи показват как талибани изтезават и убиват афганистански цивилни*, 16 юли 2021 г., www.abc.net.au/news/2021-07-16/taliban-militants-afghanistan-civilian-torture/100300730; Wall Street Journal, *Поколение афганистански професионалисти бяга преди настъпването на талибаните*, 7 юли 2021 г., www.wsj.com/articles/a-generation-of-afghan-youthafghanistan-american-troops-pullout-taliban-biden-1625667435.

⁵ Служба за координация по хуманитарните въпроси (ООН), *Афганистан: Разселвания, причинени от конфликта*, посетено на 16 август 2021 г., www.humanitarianresponse.info/en/operations/afghanistan/idps. Вж. също ВКБООН, *Афганистански бежанци влизат в Иран поради ескалацията на насилието*, 9 август 2021 г., www.unhcr.org/news/press/2021/8/611141ec4/afghan-refugees-reach-iran-violence-escalates.

⁶ The Independent, *Иран изгражда бежански лагери по границата за афганистанци, бягащи от режима на талибаните*, 16 август 2021 г., www.independent.co.uk/asia/south-asia/iran-afghanistan-refugee-camps-taliban-b1902953.html; Sky News, *Афганистан: Хаос заради тълпи от хора, бягащи от Афганистан на пакистанската граница*, 13 август 2021 г., <https://news.sky.com/video/afghanistan-chaos-as-crowds-descend-on-pakistan-border-after-fleeing-taliban-12380717>; New York Times, *Страх обхваща Афганистан и стотици хиляди бягат*, 31 юли 2021 г. (актуализирано на 9 август 2021 г., www.nytimes.com/2021/07/31/world/asia/afghanistan-migrationtaliban.html); Гандара, *„Нямаме избор“: Хиляди афганистанци бягат извън страната заради ескалацията на насилието на талибаните*, 26 юли 2021 г., <https://gandhara.rferl.org/a/afghan-refugees-taliban-violence/31378092.html>. „Разчетите на правителството на Иран припл. 5 000 незаконно влизащи афганистанци на ден, което е три пъти повече от

Достъп до територията и международна закрила

3. Тъй като ситуацията в Афганистан продължава да е променлива и несигурна, ВКБООН призовава всички страни да дават достъп до териториите си на бягащи афганистанци и винаги да гарантират спазването на принципа на забрана за връщане (*non-refoulement*). ВКБООН отбелязва, че е наложително да се гарантира, че не се нарушава правото да се търси международна закрила, че границите остават отворени и че хората, нуждаещи се от международна закрила, не остават в райони във вътрешността на страната си на произход, които може да се окажат опасни. С оглед на това е важно да се има предвид, че държавите имат задължения, включително по силата на обичайното международно право, да поддържат възможността за допускане през границата за цивилни лица, които бягат от конфликт, и да не връщат принудително лица, търсещи международна закрила. Принципът на забрана за връщане включва и забрана за отблъскване на границата.

4. Всички молби за закрила на афганистански граждани и лица, пребивавали обичайно в Афганистан, следва да бъдат разгледани в рамките на справедливи и ефективни процедури в съответствие с международното и регионалното бежанско право. ВКБООН изразява загриженост, че развитието на обстановката в Афганистан през последните месеци води до нарастване на нуждата от международна закрила при бягащите от Афганистан – независимо дали като бежанци по Конвенцията от 1951 г. или регионалните правни актове в областта на убежището, или като лица, които отговарят на условията за други форми на международна закрила.⁷ Същото важи за тези, които вече са били в страни на убежище преди скорошната ескалация на насилието в Афганистан. Предвид променливата ситуация в Афганистан, ВКБООН приветства действията, предприети от някои страни на убежище да преустановят вземането на решения за нуждата от международна закрила на афганистански граждани и лица, пребивавали обичайно в Афганистан, до момента, когато обстановката в страната се стабилизира и има надеждна информация за положението със сигурността и правата на човека, за да може да се оцени нуждата от международна закрила на всеки отделен кандидат. Предвид променливата ситуация в Афганистан, ВКБООН не счита за подходящо да се отказва международна закрила на афганистански граждани и лица, пребивавали обичайно в Афганистан, на основание алтернатива за вътрешно бягство или презаселване.

предходните данни за припл. дневна бройка 1 400-2 500.” ВКБООН, *Ситуацията в Афганистан: Готовност за кризисна ситуация и ответни действия за в Иран*, 20 юли 2021 г., <https://bit.ly/3lWZaG0>.

⁷ Приложимите правни актове включват Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г. и Протокола към нея от 1967; Квалификационната директива на ЕС [Европейски съюз, *Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (преработен текст)*] („Квалификационна директива”), 13 дек. 2011 г., www.refworld.org/docid/4f06fa5e2.html]; или други приложими регионални правни актове, в това число Конвенцията от 1969 г. на Организацията за африканско единство и Декларацията от Картахена [Декларация от Картахена за бежанците, Колоквиум за международната закрила на бежанците в Централна Америка, Мексико и Панама, 22 ноември 1984 г., www.refworld.org/docid/3ae6b36ec.html].

5. При лица, чиито молби са били отхвърлени преди последните събития, настоящото положение в Афганистан може да доведе до промяна в обстоятелствата, което следва да се вземе предвид, ако се подаде нова молба за международна закрила.

6. Може да има лица, които са имали връзка с деяния, поради които да попадат в приложното поле на изключващите клаузи, посочени в член 1F от Конвенцията от 1951 г.⁸ В такива случаи е необходимо да се разгледат внимателно всички въпроси на личната отговорност за престъпления, които биха довели до изключване от международна закрила. Освен това, за да съхранят гражданското естество на убежището, държавите би трябвало да оценяват внимателно положението на пристигащите, за да могат да установяват наличието на въоръжени елементи и да ги отделят от цивилните лица, търсещи закрила.⁹

Позиция да не се връщат принудително лица в Афганистан

7. Тъй като ситуацията в Афганистан е променлива и може известно време да продължи да бъде несигурна, което се съчетава с развитието на хуманитарна криза в страната,¹⁰ ВКБООН призовава държавите да преустановят принудителното връщане на афганистански граждани и лица, пребивавали обичайно в Афганистан, в това число такива, чиито молби за закрила са били отхвърлени. Необходимо е да се поддържа мораториум върху принудителното връщане в Афганистан, докато обстановката в страната се стабилизира и в зависимост от преценката кога променената ситуация в страната ще позволява връщане в безопасност и при зачитане на достойнството. Забраната за принудително връщане служи за минимален стандарт и следва да остане в сила дотогава, когато настъпи значително подобрение по отношение на сигурността, върховенството на закона и правата на човека, за да може лицата, за които се установи, че не се нуждаят от международна закрила, да бъдат връщани в безопасност и при зачитане на достойнството им.

8. В съответствие с ангажимента на държавите членки на ООН по Глобалния форум за бежанците за справедливо споделяне на отговорността за международна закрила на бежанците, ВКБООН също така счита, че не би било подходящо да се връщат принудително афганистански граждани и лица, пребивавали обичайно в Афганистан, в страни в региона предвид това, че страни като Иран и Пакистан вече десетилетия наред щедро дават подслон на по-голямата част от общия брой афганистански бежанци в световен план.¹¹

⁸ ВКБООН, *Насоки за международната закрила № 5: Прилагане на изключващите клаузи: член 1F от Конвенцията за статута на бежанците от 1951 г.*, 4 септември 2003 г., CR/GIP/03/05, www.unhcr.org/refworld/docid/3f5857684.html.

⁹ Вж. ВКБООН, *Оперативни насоки за запазване на цивилното и хуманитарно естество на убежището*, септември 2006 г. www.refworld.org/docid/452b9bca2.html.

¹⁰ ВКБООН, ВКБООН предупреждава за неизбежна хуманитарна криза в Афганистан, 13 юли 2021 г., www.unhcr.org/news/briefing/2021/7/60ed3ba34/unhcr-warns-imminent-humanitarian-crisis-afghanistan.html.

¹¹ До края на 2020 г. в Иран и Пакистан са регистрирани 2 215 445 афганистански бежанци. UNHCR, *Data Portal*: <https://data.unhcr.org/en/situations/afghanistan> (данни към 12 август 2021 г.).

9. ВКБООН ще продължи да наблюдава обстановката в Афганистан, за да оценява нуждите от международна закрила, които възникват в резултат от настоящата ситуация.

ВКБООН

август 2021 г.